

ски главни стан“ колебао — да ли да ту пружи одлучну битку Муктар-паша, иако је у том смислу већ постојала одлука Ратног савјета. Он исто тако закључује да Црногорци нијесу искористили ову побједу (због „слављења побједе“ које је затим наступило). Слично је и са оцјенама борби за вријеме „девет крвавих дана“, јуна 1877, вођених против Сулејман-паше. Подаци су међутим тачни. Борба је описана дан по дан, врло импресивно, тако да је опис раван најуспјелијој и најживљој репортажи. С друге стране, и сам Гопчевић истиче да ове борбе немају преседана. Сулејман-паша је повсо офанзиву последије битке у кланцу Дуте. Сулејмановој војсци, добро опремљеној, циљ је био „инвазија и заузеће цијеле земље“. Сјевероисточна и јужна турска војска требало је да се сједине у центру земље. Независно од тумачења које даје писац, подаци на којима заснива излагање показују да је црногорска концепција у тој бици била сасвим оправдана и практично потврђена. У ствари, како истичу Павићевић и Никчевић, класичан примјер гдје бројно слабија снага може тући ону јачу, ако искористи све факторе (терен, избор праваца, тренутак напада). Књажеве војне концепције и у „изненадном маршу на Приморје“ показале су се кроз операције такође правилне.

Неке оцјене Гопчевића демантују сами подаци које он обилно ра-

застире пред читаоца. Извори су му такође солидни, тако да овај рад мора консултовати сваки историчар овог славног рата. Стратешко-тактичке концепције црногорске војске у овом рату, као и начин њихове реализације, заслужују да се изучавају и у савременим војним школама. Поменуте оцјене Гопчевића не могу се узети друкчије до као малициозни став према књазу Николи и неким другим црногорским војсковођама. А таквих оцјена има подоста у овој књизи. Тако књаз „нема знања из стратегије“; Црногорци колико год били „необуздано храбри“ немају уопште смисла за тактику у овом рату; да вучедолска битка није искоришћена због „ждрања“ последије боја; квалификовање Божа Петровића као „шупљеглавца“; фактографске грешке и непознавање племена (идентификује Куче и Братоножиће) итд. Све то међутим, због већ наведених разлога, не може да умањи корисност ове књиге и значај њене појаве на нашем језику. Тим прије што је и њене публицистичко-литерарне одлике чине привлачним штивом за свакога. А поменути предговор и редакција два познаваоца црногорске историје доприносе да се читалац лакше пробија кроз овај текст, разлучујући податак и аутентичну истину од Гопчевићеве зловоље, нетрпељивости или пак личних симпатија.

Бранко Петрановић

ГОДИШЊАК ПОМОРСКОГ МУЗЕЈА У КОТОРУ, XI 1963.

Најновији број ове запажене научне публикације окупио је око себе неколико вриједних писаца и научних радника чије ћемо прилоге регистровати на овом мјесту.

У уводном чланку написаном поводом прославе 150-годишњице Његошевог рођења, Нико Луковић износи неколико занимљивих података о Његошевим везама са поморским насељем Прчањом и његовим људима које је Његош веома цијенио. Антон Ст. Дабиновић расправља о братимљењу као из-

вору за подјелу поморске штете (аварије). Настављајући своја архивска истраживања у Државном архиву у Котору, Миливој Ш. Милошевић проширује своја ранија излагања и у чланку „Божелски галијуни и фрегадуни XVI и XVII в.“ износи низ интересантних података који ће послужити као прилог историји нашег поморства. Јован Ј. Мартиновић третира локалитете подморске археологије на Црногорском приморју и у Боки Которској. Резимирајући своја из-

лагања, аутор правилно закључује: „Богатство и разноврсност облика живота овог подручја у античко доба, постојање већег броја насеља и градова организованих по римским урбанистичким принципима, са статусом муниципија или чак и колонија, број археолошких налаза импозантан с обзиром на несистематска истраживања, као и велики број индизија на терену говори у прилог отпочињања једне археолошке акције ширих размјера, која би обухватила читаво Приморје од Боке до Бојане. Допринос ових истраживања нашој археолошкој науци био би од неогчењивог значаја, а истовремено би се допунила и освијетлила многа тамна мјеста у збивањима у тој области наше Републике на освијету историје.“ О которским галијама и њиховим заповједницима даје Славко Мијушковић неколико нових и досад непознатих података на темељу материјала у Државном архиву у Котору и Венецији и исправља неке „досадашње непоуздане и збркане изворе“, Милош И. Милошевић пише о братовштини св. Духа у Котору и њеним члановима поморцима од XIV — XVI вијека. У чланку „Богишићево проучавање јадранске обале“ др Нико С. Мартиновић истиче значај тога рада и подвлачи да је Богишићева студија о мјесним на-

зивима словенских предјела Јадрана, писана прије 90 година, „још тада одисала широком југословенском концепцијом“. Максим Злоковић освјетљава историју Луштичког полуострва у Божокоторском заливу чији су се становници бавили поморством од најстаријих времена и очували национално обиљежје, народне обичаје, културу и писменост и за вријеме туђинске владавине. На темељу грађе из породичне архиве, Јосип Висковић износи неке податке о животу и пловидби капетана Антона Алвизова Висковића. Игњатије Злоковић пише о посјети Фране Јосипа Боки Которској (1875) и њеним политичким и привредним посљедицама и истиче да је та посјета имала војнички и политички карактер.

Краће прилоге дали су Динко Франетовић („Страдања стариградских бродова за вријеме наполеонских ратова 1807—1809. и браћа Црцовићи руски корсари“) и Драгиша Полужански („Подаци о пропасти бокељског једрењака „Дар““).

Приказе су објавили: Игњатије Злоковић, Петар Д. Шеровић и Максим Злоковић.

Сви прилози имају резимее на енглеском језику, а неки су илустровани интересантним сликама и цртежима.

Др Хајрудин Ђурић

СКУПШТИНА ДРУШТВА ИСТОРИЧАРА ЦРНЕ ГОРЕ

На Цетињу је 24. и 25. новембра 1963. године одржана скупштина Друштва историчара Црне Горе посвећена 150-годишњици Његошевог рођења и 20-годишњици Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Црне Горе и Боке.

Скупштини су, поред делегата, присуствовали: Вуко Радовић, председник Комисије за историју при ЦК СК Црне Горе, Саво Брковић, посланик Савезног вијећа СНС, Душан Богдановић, секретар Савеза друштава историчара Југославије, М. Мијановић, председник Културно-просвјетног савеза Црне Горе, председник Општин-

ског одбора ССРН Д. Кривокапић и представници републичких културних установа Цетиња.

Свечани дио скупштине отпочео је уводном ријечју др Бока Пејовића, председника Друштва, о значају Његошевог дјела и одлука Првог засједања ЗАВНО-а Црне Горе и Боке, одржаног у Колашину средином новембра 1943. године.

Потом су поднесени следећи реферати:

Прво засједање Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Црне Горе и Боке (Зоран Лакић) и Један до сада необјашњени атрибут у Горском вијенцу (Славко Мијушковић).